

Analiza viselor

Am început acest studiu subliniind diferența dintre un semn și un simbol. Semnul este întotdeauna mai puțin decât conceptul pe care îl reprezintă, în timp ce simbolul trimite mereu la un conținut mai vast decât sensul său imediat și evident. Pe de altă parte, simbolurile sînt produse naturale și spontane. Nici un geniu, niciodată, nu aluat o pană sau un stilou zicîndu-și “acum voi inventa un simbol”. Nimeni nu poate lua un gînd mai mult sau mai puțin rațional, constituind concluzia logică a unui raționament sau creat deliberat, pentru a-i da apoi o formă “simbolică”. Oricît de neobișnuită ar fi expresia pe care i-o dăm, o asemenea idee va rămîne întotdeauna un semn atașat la gîndirea conștientă pe care o semnifică și nu un simbol care sugerează ceva care nu a fost încă cunoscut.

În vise, simbolurile se prezintă spontan, căci visul este un eveniment și nu o invenție. Ele sînt deci sursa principală din care ne extragem cunoașterea simbolismului.

Dar trebuie să subliniez că simbolurile nu apar numai în vise. Ele intervin în tot soiul de manifestări psihice. Există gînduri și sentimente simbolice, fapte și situații simbolice. Adeseori se pare că chiar și obiectele inanimate cooperează cu inconștientul în crearea formelor simbolice. Există numeroase întîmplări demne de crezut cu pendule care se opresc în momentul morții proprietarului: cum ar fi cea a lui Frederic cel Mare de la Sans-Souci. Alte exemple foarte răspîndite sînt

oglindea care se sparge sau tabloul care cade atunci cînd survine un deces. Sau sfîrîmarea inexplicabilă a unor obiecte banale într-o casă în care unul din locuitori trece printr-o criză afectivă. Chiar dacă scepticul refuză să creadă în asemenea povești, ele reapar frecvent și aceasta este suficient pentru a dovedi importanța lor psihologică.¹

Există, totodată, multe simboluri dintre cele mai importante care nu sînt individuale ci colective, atît din punct de vedere al naturii, cît și al originii lor. Acestea sînt mai degrabă imagini religioase. Credinciosul le atribuie o origine divină și le consideră un produs al unei revelații. Scepticul afirmă că ele au fost inventate. Ambii greșesc. Este adevărată remarca scepticului că simbolurile și conceptele religioase au fost de-a lungul secolelor obiectul unei elaborări minuțioase și conștiente. De asemenea, este adevărată și convingerea credinciosului că obîrșia lor este atît de îndepărtată în misterul trecutului încît par să nu aibă o origine umană. Dar ele sînt de fapt “reprezentări colective” care emană din vise și din imaginația creatoare profundă. Ca atare, ele sînt manifestări involuntare, spontane, care nu datorează nimic unei intenții deliberate.²

Acest fapt, după cum voi explica mai tîrziu, are o influență directă și importantă asupra interpretării viselor. Este evident că dacă vom presupune că un vis este simbolic

¹ Aceste fenomene atestate și în literatura parapsihologică sînt trecute de Jung la categoria *sincronicității*. Personal am asistat la un asemenea fenomen care provoacă întotdeauna confuzie și groază.

Aceste fenomene pot fi adeseori interpretate într-o manieră simbolică și sînt legate de acumularea psihică, inconștientă, a unei persoane.

² Acest punct este fundamental în psihologia lui Jung. Toate reprezentările religioase, miturile și misterele au existat mai întîi în visele oamenilor, în fantezmele lor sau în imaginația activă. Noi nu cunoaștem însă decît expresia lor elaborată cultural. Aceste vise și fantezme sînt spontane, provocate de arhetipurile inconștientului colectiv prezent în toți oamenii.

îl vom interpreta altfel decît persoana care presupune că el își extrage forța esențială de la gânduri și emoții cunoscute și travestite în vis. În acest din urmă caz nu prea ar mai avea sens să interpretăm visul deoarece nu am găsi în el decît ceea ce știm deja³.

Din acest motiv am spus mereu elevilor mei: “Învățați cît mai mult posibil cele referitoare la simbolism, apoi uitați totul atunci cînd interpretați un vis”. Acest sfat este de o asemenea importanță practică așa încît mi-am impus dintotdeauna să-mi zic că nu înțeleg suficient visul altuia pentru a-l putea interpreta corect. În fond, o fac pentru a controla talazul propriilor mele asociații și relații, în așa fel încît să nu le substituie incertitudinilor și ezitărilor pacientului⁴. Întrucît este de cea mai mare importanță terapeutică pentru analist să sesizeze corect mesajul particular al unui vis (adică contribuția adusă conștientului de către inconștient), este esențial pentru el să-i exploreze conținutul în amănunt.

În epoca în care lucram cu Freud am avut un vis care ilustrează bine acest punct particular. Am visat că eram “la mine”, aparent la primul etaj într-un salon agreabil și confortabil în stilul secolului al XVIII-lea. Am fost surprins că nu mai văzusem pînă atunci această cameră și am început să mă întreb cu ce seamănă parterul. Am coborît și am descoperit

³ Voit sau nu, Jung continuă să ignore teoria freudiană despre inconștient și implicit despre conținuturile psihice refulate. “Refulatul” nu este nicidecum o idee conștientă căreia i se retrage interesul și se scufundă în inconștient. Există idei care nu au pătruns niciodată în mintea conștientă pentru că au fost împiedicate să o facă de instanțele morale (în speță supraeul). Aceste conținuturi revin într-o manieră deghizată în centrul interesului conștient fie sub forma simptomelor nevrotice - obsesii, idei fixe, fobii, fantezme delirante etc. -, fie sub forma viselor.

Deoarece acest conținuturi nu au fost niciodată prezente în minte este necesar să le abordăm prin analiza simptomelor și a viselor.

⁴ Există o derogare de la această regulă atunci cînd psihanalistul jungian practică metoda amplificării materialului oniric.

că odăile erau mai întunecate, cu pereții acoperiți de lambriuri de lemn, cu mobile masive datînd din secolul al XVI-lea sau chiar dintr-o perioadă anterioară. Surprinderea și curiozitatea mea crescuseră. Voiam să văd întreaga arhitectură a casei.

Am coborît în pivniță unde am găsit o ușă dînd spre o scară care ducea la o cameră amplă boltită. Ea era pavată cu pietre mari, iar pereții păreau foarte vechi. Am examinat mortarul și am descoperit că era compus din fărîme de cărămidă. Evident pereții erau de origine romană. Curiozitatea mea nu înceta să crească. Într-un colț am văzut un inel de fier fixat într-o dală. Am ridicat-o și am văzut o altă scară, foarte strîmtă, care ducea la un soi de beci ce semăna cu un mormînt preistoric și conținea crani, ceva oase și fragmente ceramice. În acel moment m-am trezit.

Dacă atunci cînd a analizat acest vis Freud ar fi urmat metoda mea care constă în explorarea asociațiilor referitoare la vis și la contextul său, el ar fi auzit o poveste pe cîste. Dar mă tem că ar fi minimalizat-o considerînd-o o simplă tentativă de a scăpa de o problemă care era în realitate a sa.

Visul era de fapt un rezumat al vieții mele și mai ales al evoluției mele spirituale. Am crescut într-o casă veche de 200 de ani, cu un mobilier de circa 300 de ani, iar intelectual aventura mea spirituală fusese lectura lui Kant și a lui Schopenhauer. Marele eveniment al zilei era opera lui Charles Darwin. Cu puțin înainte trăiam încă în universul medieval al părinților mei în ochii cărora lumea și oamenii erau guvernați de omnipotența și providența divină. Această lume a devenit brusc arhaică și perimată. Credința mea creștină își pierduse caracterul absolut prin descoperirea religiilor orientale și a filozofiei grecești. De aceea parterul casei mele era atît de întunecos, de silențios și mai ales nelocuit ⁵.

Interesul pe care mi l-a inspirat istoria fusese trezit de

⁵ Totuși nu înțelegem de ce parterul casei din visul lui Jung este întunecos și mai ales ce corelație există între parter și credința lui creștină?!

studiul anatomiei comparate și al paleontologiei în timp ce eram asistent la Institutul de anatomie. Eram fascinat de osemintele omului fosil - în particular de omul din Neanderthal - în jurul căruia se discuta mult și de craniul pitecantropului din Dubois, care era încă obiectul controverselor celor mai violente. De fapt, acestea erau asociațiile reale ale visului meu. Dar nu am îndrăznit să-i vorbesc lui Freud de cranii, de schelete sau de cadavre, căci experiența mă învățase că aceste teme îi erau dezagreabile. El nutrea ideea că mi-aș fi dorit moartea sa prematură. Ajunsese la această concluzie în urma interesului pe care îl arătasem pentru mumiile lui Bleikeller din Breme pe care le-am vizitat împreună în 1909, când intenționam să ne imbarcăm spre America.

Astfel se face că am ezitat să-mi exprim propriile mele gânduri deoarece în urma unei experiențe recente fusesem frapat de prăpastia de netrecut care separa concepțiile mele de cele ale lui Freud. Mă temeam să nu-i pierd prietenia dacă i-aș fi revelat lumea mea interioară care i s-ar fi părut bizară după opinia mea ⁶. Nefiind absolut sigur de psihologia mea, i-am spus aproape automat o minciună privind “asociațiile mele libere” în scopul de a nu fi nevoit să întreprind sarcina imposibilă de a-l face să înțeleagă constituția mea psihică foarte personală și total diferită de a lui ⁷.

⁶ Jung se afla într-o perioadă de “criză de personalitate”. În fața patriarhului Freud personalitatea lui Jung pălea. Sentimentul lui de inferioritate, în special în domeniul profesional, răzbate neîncetat din scrisorile adresate, în perioada de cooperare zeloasă, lui Freud. De aici teama de a nu-și pierde călăuză intelectuală și profesională, cu atât mai mult cu cât Jung se plîngea mai mereu de lipsa sa de experiență în domeniile studiate de Freud. Dar admirația fără egal pe care i-o arăta lui Freud ascundea o ostilitate o formă certă. De aceea, după cum vom vedea imediat, bănuiala lui Freud privind intențiile agresive ale lui Jung nu este deloc deplasată.

⁷ Nu știm ce înțelege Jung prin diferența de “constituție psihică”! Este probabil că își amintește aici despre ambițiile sale de a constitui o psihologie ariană, o psihologie național-socialistă care să se adreseze

Trebuie să-l rog pe cititor să mă scuze că m-am oprit atîta asupra încurcăturii în care m-am aflat atunci cînd am avut de gînd să-i vorbesc lui Freud despre visul meu. Dar este un exemplu bun care ilustrează dificultățile de care ne izbim în analiza efectivă a unui vis atunci cînd nu ținem cont de diferențele care există între personalitatea analistului și cea a analizatului ⁸.

Mi-am dat curînd seama că Freud căuta în mine vreo "dorință de nemărturisit". Și aceasta m-a determinat să-i sugerez că craniile pe care le visasem constituiau probabil o referință la unii membri din familia mea cărora le-am dorit moartea dintr-un motiv sau altul. Această supoziție a avut aprobarea sa, dar eu n-am fost satisfăcut de această soluție trucată.

În timp ce căutam un răspuns convenabil la întrebările lui Freud am fost brusc tulburat de o intuiție privind rolul pe care îl joacă factorul subiectiv în comprehensiunea psihologică. Această intuiție a fost atît de puternică încît nu am mai avut decît ideea să ies cît mai repede din această situație încurcată, ceea ce am făcut prin intermediul facil al minciunii. Nu era deloc elegant și nici moral, dar dacă n-aș fi făcut-o aș fi riscat un conflict definitiv cu Freud, și nu mă simțeam capabil de așa ceva din mai multe motive.

Intuiția mea era înțelegerea bruscă și neașteptată că visul meu mă avea pe *mine însumi*, *viața mea* și *universul meu* ca

germanilor, o alternativă la psihologia "evreiască" a lui Freud! Jung a încercat să realizeze așa ceva în timpul ascensiunii nazismului și a făcut mult pentru a înlocui lexicul psihanalizei freudiene cu un vocabular mai adecvat idealurilor național-socialiste.

⁸ Nu este vorba aici de diferențe de "constituție psihică". Indiferent de formația culturală și de interesele eului indivizilor dinamica vieții lor inconștiente este identică. Întotdeauna și pretutindeni găsim refulare și, în speță, refularea instinctelor sexuale și agresive. Aici Jung încearcă să explice pe baze culturale, exterioare vieții inconștiente, conflictele sale cu Freud. O încercare sortită eșecului.

sens, opunînd realitatea mea unei structuri teoretice axate pe o mentalitate străină mie⁹, din rațiuni și scopuri care îmi erau proprii. Nu era visul lui Freud - era visul meu și i-am înțeles imediat mesajul¹⁰.

Acest conflict ilustrează un punct esențial al analizei viselor. Ea este mai puțin o tehnică pe care o putem învăța și aplica urmînd reguli, cît mai ales un schimb dialectic între două personalități. Dacă tratăm această analiză ca pe o tehnică mecanică, personalitatea psihică a visătorului în individualitatea sa nu mai are posibilitatea de a se manifesta, iar problema terapeutică este redusă la această simplă întrebare:

⁹ Vezi și notele 7 și 8.

¹⁰ Problema opoziției dintre realitatea mea culturală și realitatea altuia ascunde la Jung ostilitatea pe care el o neagă. Este vorba de aversiunea față de Freud, față de reputația și talentul lui, aversiune care se deplasează însă pe planul conflictului superfluu de "realități" culturale.

Interpretarea osemintelor din visul lui Jung ca expresii ale dorinței sale de a-și suprima "părintele" spiritual nu este deplasată. Jung însuși asociază vizavi de aceste imagini interesul său pentru anatomia comparată (o nouă aluzie de diferențiere de natură "culturală") și, în special, pentru paleontologie. Acest interes trădează de fapt ceea ce Freud caută în visul lui Jung, conform următoarelor asociații: "Eram fascinat de osemintele omului fosil - declară Jung - în particular de omul din Neanderthal, *în jurul căruia se discuta mult și de craniul pitecantropului... care era încă obiectul controverselor celor mai violente*". Sublinierile mele din declarația lui Jung scot în evidență adevăratul obiect al interesului său care era tot om, într-un fel "strămoșul" sau părintele său, ale cărui teze nășteau vii dispute și controverse la acea vreme - e vorba evident de Sigmund Freud.

Visul a operat o deplasare de la Freud la omul preistoric. Jung nu sesizează acest lucru și se revoltă împotriva evidenței, împotriva interpretării lui Freud. În același context nu trebuie neglijat faptul că interesul lui Jung pentru osemintele omului fosil trădează, pe de o parte, faptul că Jung se ocupă de soarta operei lui Freud, pe de altă parte, că el îi dorește moartea lui Freud - sugerată de rămășițele omenești.

Este surprinzător faptul că deși evoluția ulterioară dramatică a relațiilor profesionale și amicale dintre Freud și Jung a confirmat-o, Jung rămîne încă tributar "psihologiei" sale și nu realizează sau nu admite înclinațiile sale oedipiene care, fără îndoială, au stat la baza visului său .

care va domina și care va fi dominat, dintre analist și visător? Am renunțat să practic hipnoza din acest motiv precis: nu voiam să-i impun altuia voința mea.¹¹ Doream ca procesul de vindecare să vină de la pacient și nu din sugestia aplicată de mine, al cărei efect ar fi fost pasager. Scopul meu era de a proteja și de a menține intacte demnitatea și libertatea pacientului meu, așa încât să-și poată modela viața după propria sa dorință.

Din această dispută cu Freud am realizat pentru prima oară că înainte de a construi teorii generale cu privire la om și la psihicul său, ar trebui mai întâi să cunoaștem mai bine ființele umane reale cu care avem de-a face.

Individul este singura realitate. Cu cât ne depărtăm mai mult de ea, cu atât mai mult îi substituim idei abstracte despre *Homo Sapiens*, și cu atât mai mult riscăm să ne înșelăm. În acest secol de bulversări sociale și de schimbări rapide este de dorit să știm mult mai mult despre ființele umane luate individual, căci mult depinde de calitățile mentale și morale ale fiecăreia dintre ele. Și totuși, dacă vrem să vedem lucrurile în justa lor perspectivă, trebuie să înțelegem la fel de bine trecutul omului ca și prezentul său. De aceea comprehensiunea miturilor și simbolurilor este esențială.

*Extras din cartea “Analiza viselor” - C.G. Jung, ediția a II- a, AROPA, 2003.

Cartea mai poate fi procurată numai în format PDF. Click [aici](#).

¹¹ Freud susținea că terapia prin hipnoză nu are rezultate satisfăcătoare pe termen lung. De asemenea, ea nu este aplicabilă oricărui pacient deoarece nu toți oamenii pot fi hipnotizați. În al treilea rând, lucrul cu sugestia hipnotică maschează fenomenul transferului.